

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 25ης Οκτωβρίου 2017*

«Προδικαστική παραπομπή – Ελευθερία εγκαταστάσεως – Διασυνοριακή μετατροπή εταιρίας – Μεταφορά της καταστατικής έδρας χωρίς μεταφορά της πραγματικής έδρας – Άρνηση διαγραφής από το εμπορικό μητρώο – Εθνική ρύθμιση η οποία εξαρτά τη διαγραφή από το εμπορικό μητρώο από τη λύση της εταιρίας μετά το πέρας διαδικασίας εκκαθαρίσεως – Πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας εγκαταστάσεως – Περιορισμός της ελευθερίας εγκαταστάσεως – Προστασία των συμφερόντων των δανειστών, των μειοψηφούντων εταίρων και των εργαζομένων – Καταπολέμηση των καταχρηστικών πρακτικών»

Στην υπόθεση C-106/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο, Πολωνία) με απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Φεβρουαρίου 2016, στο πλαίσιο της δίκης που κίνησε η

Polbud – Wykonawstwo sp. z o.o., υπό εκκαθάριση,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, Πρόεδρο, A. Tizzano, Αντιπρόεδρο, T. von Danwitz, J. L. da Cruz Vilaça, A. Rosas, J. Malenovský, και E. Levits, προέδρους τμήματος, E. Juhász, A. Borg Barthet, D. Šváby, M. Berger, K. Jürimäe (εισηγητή), και M. Βηλαρά, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: K. Malacek, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 6ης Μαρτίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Polbud – Wykonawstwo sp. z o.o., εκπροσωπούμενη από την A. Gorzka Augustynowicz, radca prawni,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους T. Henze και M. Hellmann,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Pesendorfer και B. Trefil,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. Inez Fernandes και M. Figueiredo, καθώς και από την F. de Figueiroa Quelhas,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους W. Mölls και L. Malferrari καθώς και από την J. Hottiaux,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 4ης Μαΐου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 49 και 54 ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο προσφυγής που άσκησε η Polbud – Wykonawstwo sp. z o.o. (στο εξής: Polbud) κατά της αποφάσεως περί απορρίψεως της αιτήσεως διαγραφής της από το εμπορικό μητρώο της Πολωνίας την οποία η εταιρία αυτή υπέβαλε κατόπιν της μεταφοράς της εταιρικής έδρας της στο Λουξεμβούργο.

Το πολωνικό δίκαιο

Ο κώδικας εμπορικών εταιριών

- 3 Το άρθρο 270 του Kodeks spółek handlowych (κώδικα εμπορικών εταιριών), της 15ης Σεπτεμβρίου 2000, όπως έχει τροποποιηθεί (*Dz. U.* του 2013, αριθ. 1030, στο εξής: κώδικας εμπορικών εταιριών), ορίζει:

«Η εταιρία λύεται:

[...]

- 2) με απόφαση των εταίρων για λύση της εταιρίας ή για μεταφορά της έδρας της εταιρίας στην αλλοδαπή, η οποία βεβαιώνεται με πρακτικό συντασσόμενο από συμβολαιογράφο·

[...]».

- 4 Το άρθρο 272 του κώδικα εμπορικών εταιριών ορίζει:

«Η λύση της εταιρίας επέρχεται μετά το πέρας της εκκαθαρίσεως, με τη διαγραφή της εταιρίας από το μητρώο.»

- 5 Το άρθρο 288 του εν λόγω κώδικα προβλέπει:

«§ 1. Μετά την έγκριση, από τη συνέλευση των εταίρων, των ετήσιων λογαριασμών την ημέρα πριν από τη διανομή μεταξύ των εταίρων των περιουσιακών στοιχείων που απομένουν μετά την ικανοποίηση ή την εξασφάλιση των απαιτήσεων των δανειστών (έκθεση εκκαθαρίσεως) και μετά το πέρας της εκκαθαρίσεως, οι εκκαθαριστές πρέπει να καταθέσουν την έκθεση στην έδρα της εταιρίας και να την υποβάλουν στο αρμόδιο για την τήρηση του μητρώου δικαστήριο μαζί με την αίτηση διαγραφής της εταιρίας από το μητρώο.

[...]

§ 3. Τα βιβλία και τα έγγραφα της λυθείσας εταιρίας παραδίδονται, προς φύλαξη, στο πρόσωπο που αναφέρεται στο καταστατικό ή στην απόφαση των εταίρων. Ελλείψει σχετικής μνείας, το αρμόδιο για την τήρηση του μητρώου δικαστήριο ορίζει θεματοφύλακα.

[...]»

- 6 Τα άρθρα 551 έως 568 του κώδικα εμπορικών εταιριών αφορούν τη μετατροπή της εταιρίας. Κατά το άρθρο 562, παράγραφος 1, του κώδικα αυτού:

«Για τη μετατροπή της εταιρίας απαιτείται απόφαση, η οποία σε περίπτωση μετατροπής προσωπικής εταιρίας λαμβάνεται από τους εταίρους και σε περίπτωση μετατροπής κεφαλαιουχικής εταιρίας από τη συνέλευση των εταίρων ή από τη γενική συνέλευση, [...]».

Ο νόμος για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο

- 7 Το άρθρο 19, παράγραφος 1, του Ustawa – Prawo prywatne międzynarodowe (νόμου για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο), της 4ης Φεβρουαρίου 2011 (*Dz. U.* 80, θέση 432), ορίζει:

«Με τη μεταφορά της έδρας σε άλλο κράτος, το νομικό πρόσωπο υπάγεται στο δίκαιο του κράτους αυτού. Η κτηθείσα κατά τη νομοθεσία του κράτους της προηγούμενης έδρας νομική προσωπικότητα διατηρείται, εφόσον το δίκαιο όλων των ενδιαφερόμενων κρατών το επιτρέπει. Η μεταφορά της έδρας εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου δεν συνεπάγεται την απώλεια της νομικής προσωπικότητας.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 8 Η Polbud είναι εταιρία περιορισμένης ευθύνης πολωνικού δικαίου, η οποία εδρεύει στο Łąck (Πολωνία). Με απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2011, η έκτακτη γενική συνέλευση των εταίρων της εταιρίας αυτής αποφάσισε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 270, σημείο 2, του κώδικα εμπορικών εταιριών, να μεταφέρει την έδρα της εν λόγω εταιρίας στο Λουξεμβούργο. Κατά τα διαλαμβανόμενα στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, στην απόφαση της γενικής συνελεύσεως αναγραφόταν ότι μεταφέρεται ο τόπος ασκήσεως της διοικήσεως της Polbud ή ο τόπος της πραγματικής ασκήσεως της επιχειρηματικής δραστηριότητας της εταιρίας αυτής.
- 9 Κατ' εφαρμογήν της ανωτέρω αποφάσεως, η Polbud υπέβαλε, στις 19 Οκτωβρίου 2011, στο αρμόδιο για την τήρηση του μητρώου δικαστήριο αίτηση (στο εξής: αρμόδιο για το μητρώο δικαστήριο) ενάρξεως της διαδικασίας εκκαθαρίσεως. Στις 26 Οκτωβρίου 2011 καταχωρίστηκε στο εμπορικό μητρώο η έναρξη της διαδικασίας εκκαθαρίσεως και διορίστηκε εκκαθαριστής.
- 10 Στις 28 Μαΐου 2013, η συνέλευση των εταίρων της Consoil Geotechnik Sàrl, η έδρα της οποίας βρίσκεται στο Λουξεμβούργο, έλαβε απόφαση περί εκτελέσεως, μεταξύ άλλων, της αποφάσεως της 30ής Σεπτεμβρίου 2011 και περί μεταφοράς της έδρας της Polbud στο Λουξεμβούργο με σκοπό την υπαγωγή της εταιρίας στο λουξεμβουργιανό δίκαιο, χωρίς απώλεια της νομικής της προσωπικότητας. Κατά την απόφαση της 28ης Μαΐου 2013, η μεταφορά ίσχυε από την ίδια μέρα. Έτσι, στις 28 Μαΐου 2013, η έδρα της Polbud μεταφέρθηκε στο Λουξεμβούργο και η εταιρία αυτή έπαυσε να φέρει την επωνυμία «Polbud» και ονομάστηκε «Consoil Geotechnik».
- 11 Στις 24 Ιουνίου 2013, η Polbud υπέβαλε στο αρμόδιο για το μητρώο δικαστήριο αίτηση διαγραφής από το εμπορικό μητρώο της Πολωνίας. Ο λόγος υποβολής της αιτήσεως αυτής ήταν η μεταφορά της έδρας της εταιρίας στο Λουξεμβούργο. Για τους σκοπούς της διαδικασίας διαγραφής η εταιρία αυτή κλήθηκε, με απόφαση της 21ης Αυγούστου 2013, να προσκομίσει, πρώτον, την απόφαση της συνελεύσεως των εταίρων στην οποία ορίζεται ο θεματοφύλακας των βιβλίων και εγγράφων της

λυθείσας εταιρίας, δεύτερον, τις οικονομικές εκθέσεις για τα χρονικά διαστήματα από 1ης Ιανουαρίου έως 29 Σεπτεμβρίου 2011, από 30 Σεπτεμβρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2011, από 1ης Ιανουαρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2012 και από 1ης Ιανουαρίου έως 28 Μαΐου 2013, υπογεγραμμένες από τον εκκαθαριστή και από το πρόσωπο στο οποίο ανατέθηκε η τήρηση των λογιστικών βιβλίων, καθώς και, τρίτον, την απόφαση της συνελεύσεως των εταίρων περί εγκρίσεως της εκθέσεως εκκαθαρίσεως.

- 12 Η Polbud δήλωσε ότι δεν έκρινε απαραίτητο να προσκομίσει τα έγγραφα αυτά εφόσον η εταιρία δεν είχε λυθεί, τα περιουσιακά στοιχεία της δεν είχαν διανεμηθεί στους εταίρους και ο λόγος της υποβολής της αιτήσεως διαγραφής ήταν η μεταφορά της εταιρικής έδρας στο Λουξεμβούργο, όπου η εταιρία θα συνέχιζε να υφίσταται ως εταιρία λουξεμβουργιανού δικαίου. Υπό τις συνθήκες αυτές, με απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2013, το αρμόδιο για το μητρώο δικαστήριο απέρριψε την αίτηση διαγραφής λόγω μη προσκομίσεως των εν λόγω εγγράφων.
- 13 Η Polbud άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως εκείνης ενώπιον του Sąd Rejonowy w Bydgoszczy (επαρχιακού δικαστηρίου του Bydgoszcz, Πολωνία), το οποίο απέρριψε την προσφυγή αυτή. Η εν λόγω εταιρία άσκησε έφεση κατά της απορριπτικής αποφάσεως ενώπιον του Sąd Okręgowy w Bydgoszczy (περιφερειακό δικαστήριο του Bydgoszcz, Πολωνία), το οποίο επίσης απέρριψε την έφεση με διάταξη της 4ης Ιουνίου 2014. Η ως άνω εταιρία άσκησε τότε αίτηση αναίρέσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 14 Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, η Polbud ισχυρίζεται ότι, κατά την ημερομηνία της μεταφοράς της έδρας της στο Λουξεμβούργο, έπαυσε να είναι εταιρία πολωνικού δικαίου και κατέστη εταιρία λουξεμβουργιανού δικαίου. Επομένως, κατά την Polbud, η διαδικασία εκκαθαρίσεως έπρεπε να περατωθεί και να διαγραφεί η εταιρία από το εμπορικό μητρώο της Πολωνίας. Παρατηρεί, εξάλλου, ότι η τήρηση της διαδικασίας εκκαθαρίσεως που προβλέπει το πολωνικό δίκαιο δεν ήταν απαραίτητη ούτε δυνατή, στον βαθμό που δεν είχε απολέσει τη νομική της προσωπικότητα.
- 15 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, ως προς τη νομική προσωπικότητα, πρώτον, ότι η διαδικασία εκκαθαρίσεως οδηγεί εν τέλει στην κατάργηση της νομικής υποστάσεως της εταιρίας και συνεπάγεται ορισμένες υποχρεώσεις συναφώς. Όμως, εν προκειμένω, η εταιρία συνέχισε να υφίσταται νόμιμα ως υπαγόμενη στο δίκαιο άλλου κράτους μέλους πλην της Δημοκρατίας της Πολωνίας. Διερωτάται, επομένως, μήπως η επιβολή στην εταιρία αυτή υποχρεώσεων ανάλογων με τις υποχρεώσεις που απαιτούνται για την περάτωση της νομικής της υποστάσεως ως εταιρίας περιορίζει αδικαιολόγητα την ελευθερία της εγκαταστάσεως. Περαιτέρω, το εν λόγω δικαστήριο διερωτάται εάν η διαπίστωση της επανασυστάσεως της εταιρίας, δυνάμει μόνο της αποφάσεως των εταίρων για συνέχιση της νομικής της προσωπικότητας η οποία αποκτήθηκε στο κράτος μέλος στο οποίο συστάθηκε, και η καταχώρισή της στο μητρώο του κράτους μέλους υποδοχής, η οποία πραγματοποιήθηκε δυνάμει της αποφάσεως αυτής, δεσμεύουν το κράτος μέλος στο οποίο συστάθηκε η εταιρία, παρά την εκκρεμή διαδικασία εκκαθαρίσεως στο κράτος αυτό.
- 16 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι, μολοντί δεν επιτρέπεται κατ' αρχήν σε κράτος μέλος να μην αναγνωρίζει τη νομική προσωπικότητα που αποκτήθηκε σε άλλο κράτος μέλος και να εκτιμά τη νομιμότητα των μέτρων που λαμβάνουν τα όργανα του κράτους μέλους αυτού, ωστόσο η διαγραφή από το εμπορικό μητρώο στο οποίο η εταιρία ήταν καταχωρισμένη μέχρι τότε διέπεται από το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο συστάθηκε, το οποίο, στο πλαίσιο της διαδικασίας εκκαθαρίσεως, πρέπει να διασφαλίζει την προστασία των συμφερόντων των δανειστών, των μειοψηφούντων εταίρων και των εργαζομένων. Το ως άνω δικαστήριο εκτιμά, επομένως, ότι το αρμόδιο για το μητρώο δικαστήριο έπρεπε να εφαρμόσει τη διαδικασία αυτή.
- 17 Τρίτον, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, είναι κατ' αρχήν θεμιτό να ελέγχεται εάν η εταιρία σκοπεύει να δημιουργήσει ένα διαρκή οικονομικό δεσμό με το κράτος μέλος υποδοχής και για τον λόγο αυτό μεταφέρει την έδρα της, υπό την έννοια του τόπου

πραγματικής διοικήσεως και ασκήσεως των δραστηριοτήτων της. Ασαφές παραμένει ωστόσο εάν η αρμοδιότητα για τον έλεγχο αυτόν ανήκει στο κράτος μέλος υποδοχής ή στο κράτος μέλος συστάσεως της εταιρίας.

18 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο, Πολωνία), αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιβαίνει στα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ η εφαρμογή διατάξεων του εθνικού δικαίου από το κράτος μέλος συστάσεως εταιρίας περιορισμένης ευθύνης, οι οποίες εξαρτούν τη διαγραφή από το εμπορικό μητρώο από τη λύση της εταιρίας μετά το πέρας της εκκαθαρίσεως, σε περίπτωση που η εταιρία έχει επανασυσταθεί σε άλλο κράτος μέλος βάσει αποφάσεως των εταίρων περί συνεχίσεως της νομικής προσωπικότητας που είχε αποκτηθεί στο κράτος μέλος συστάσεως της εταιρίας;

Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό:

2) Έχουν οι διατάξεις των άρθρων 49 και 54 ΣΛΕΕ την έννοια ότι η προβλεπόμενη στο εθνικό δίκαιο υποχρέωση διεξαγωγής από την εταιρία της διαδικασίας εκκαθαρίσεως, η οποία περιλαμβάνει την ολοκλήρωση των τρεχουσών συναλλαγών, την είσπραξη των απαιτήσεων, την εκπλήρωση των υποχρεώσεων και τη ρευστοποίηση της εταιρικής περιουσίας, την ικανοποίηση ή εξασφάλιση των δανειστών, την υποβολή οικονομικής εκθέσεως περί υλοποιήσεως των εν λόγω ενεργειών και τον ορισμό θεματοφύλακα των βιβλίων και εγγράφων, προηγείται δε της λύσεως της εταιρίας που επέρχεται από την ημερομηνία διαγραφής από το μητρώο, συνιστά κατάλληλο, αναγκαίο και ανάλογο μέσο για την προστασία του δικαιολογημένου δημοσίου συμφέροντος που έγκειται στην προστασία των δανειστών, των εταίρων της μειοψηφίας και των εργαζομένων της μεταφερόμενης εταιρίας;

3) Έχουν οι διατάξεις των άρθρων 49 και 54 ΣΛΕΕ την έννοια ότι υφίσταται περιορισμός στην ελευθερία εγκαταστάσεως σε περίπτωση που εταιρία μεταφέρει την καταστατική της έδρα σε άλλο κράτος μέλος με σκοπό τη μετατροπή της σε εταιρία του κράτους αυτού, χωρίς να μεταβάλλει την έδρα της κύριας επιχειρήσεως, η οποία παραμένει στο κράτος μέλος συστάσεώς της;»

Επί της αιτήσεως για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας

19 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 28 Ιουνίου 2017, η Polbud ζήτησε να διαταχθεί η επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 83 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

20 Προς στήριξη του αιτήματός της, η Polbud προβάλλει, κατ' ουσίαν, αφενός, ότι, αντιθέτως προς ό,τι προκύπτει από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, πρόθεσή της ήταν η μεταφορά στο Λουξεμβούργο τόσο της καταστατικής όσο και της πραγματικής έδρας της, όπως φαίνεται από την απόφαση της 28ης Μαΐου 2013. Αφετέρου, η Polbud παρατηρεί ότι οι προτάσεις της γενικής εισαγγελέα, αν και κάνουν μνεία των επιφυλάξεων που διατύπωσε η Polbud κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, στηρίζονται ωστόσο στην εσφαλμένη πραγματική διαπίστωση που περιλαμβάνεται στην εν λόγω αίτηση. Επομένως, η Polbud θεωρεί αναγκαίο να επαναληφθεί η προφορική διαδικασία ώστε να είναι σε θέση να παράσχει διευκρινίσεις για τις πραγματικές περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης.

21 Κατά το άρθρο 83 του Κανονισμού Διαδικασίας του, το Δικαστήριο μπορεί, οποτεδήποτε, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, ιδίως αν κρίνει ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς ή όταν ένας διάδικος, μετά τη λήξη της διαδικασίας αυτής, επικαλείται νέο πραγματικό περιστατικό δυνάμενο να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της

αποφάσεως του Δικαστηρίου, ή ακόμα όταν, προς επίλυση της διαφοράς, το Δικαστήριο χρειάζεται να στηριχθεί σε επιχείρημα επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων ή των κατά το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενδιαφερομένων.

- 22 Αυτό δεν συμβαίνει εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, η Polbud εξέθεσε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, την εκτίμησή της επί του πραγματικού πλαισίου της διαφοράς. Είχε ιδίως την δυνατότητα να εκφράσει την άποψή της επί της εκθέσεως των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, όπως αυτή περιλαμβάνεται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και να διευκρινίσει ότι η πρόθεσή της ήταν η μεταφορά στο Λουξεμβούργο τόσο της καταστατικής όσο και της πραγματικής έδρας της. Επομένως, το Δικαστήριο κρίνει, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, ότι διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να αποφανθεί.
- 23 Εξάλλου, όσον αφορά τις επικρίσεις που διατυπώθηκαν κατά των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα, πρέπει να υπομνησθεί ότι, αφενός, ο Οργανισμός του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κανονισμός Διαδικασίας του δεν προβλέπουν τη δυνατότητα των ενδιαφερόμενων μερών να διατυπώνουν παρατηρήσεις σε απάντηση των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα (απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Vnuk, C-162/13, EU:C:2014:2146, σκέψη 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 24 Αφετέρου, δυνάμει του άρθρου 252, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, αποστολή του γενικού εισαγγελέα είναι να διατυπώνει δημοσίως, με πλήρη αμεροληψία και ανεξαρτησία, αιτιολογημένες προτάσεις επί των υποθέσεων στις οποίες, σύμφωνα με τον Οργανισμό του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτείται η έκφραση της γνώμης του. Συναφώς, το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται ούτε από τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα ούτε από την αιτιολογία βάσει της οποίας αυτός καταλήγει στις εν λόγω προτάσεις. Επομένως, η διαφωνία οποιουδήποτε από τους ενδιαφερομένους με τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα, όποια και αν είναι τα ζητήματα που εξετάζει ο γενικός εισαγγελέας με τις προτάσεις του αυτές, δεν συνιστά επαρκή λόγο για την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας (απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Vnuk, C-162/13, EU:C:2014:2146, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 25 Κατόπιν των προεκτεθέντων, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος να διαταχθεί η επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

- 26 Εισαγωγικά, πρέπει να τονιστεί ότι τα προδικαστικά ερωτήματα στηρίζονται στην παραδοχή, την οποία αμφισβητεί η Polbud, ότι δεν είχε την πρόθεση να μεταφέρει την πραγματική έδρα της στο Λουξεμβούργο.
- 27 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 267 ΣΛΕΕ θεσπίζει διαδικασία άμεσης συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, η οποία στηρίζεται σε σαφή διαχωρισμό των καθηκόντων των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου, στο οποίο εναπόκειται να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο αν είναι αναγκαία η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή, ενώ το Δικαστήριο είναι αρμόδιο αποκλειστικώς να αποφαινεται επί της ερμηνείας ή του κύρους των νομοθετημάτων της Ένωσης, με βάση τα πραγματικά περιστατικά που του εκθέτει ο εθνικός δικαστής (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 16ης Ιουνίου 2015, Gauweiler κ.λπ., C-62/14, EU:C:2015:400, σκέψη 15).

- 28 Επομένως, η απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί βάσει της παραδοχής αυτής, τη βασιμότητα της οποίας όμως οφείλει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 29 Με το τρίτο ερώτημα, το οποίο πρέπει να εξεταστεί πρώτο, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν τα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως έχει εφαρμογή ως προς τη μεταφορά της καταστατικής έδρας εταιρίας, συσταθείσας βάσει του δικαίου ενός κράτους μέλους, προς άλλο κράτος μέλος, με σκοπό τη μετατροπή της σε εταιρία που διέπεται από το δίκαιο του άλλου κράτους μέλους, χωρίς μετατόπιση της πραγματικής έδρας της εν λόγω εταιρίας.
- 30 Η Πολωνική και η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι τα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ δεν έχουν εφαρμογή ως προς την επίμαχη στην κύρια δίκη μεταφορά εταιρίας. Κατά την Αυστριακή Κυβέρνηση, δεν μπορεί να γίνει επίκληση της ελευθερίας εγκαταστάσεως όταν ο λόγος της μεταφοράς της έδρας δεν είναι η άσκηση ουσιαστικής οικονομικής δραστηριότητας μέσω της μόνιμης εγκαταστάσεως στο κράτος μέλος υποδοχής. Η Πολωνική Κυβέρνηση επικαλείται, μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, *Daily Mail and General Trust* (81/87, EU:C:1988:456), και της 16ης Δεκεμβρίου 2008, *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:723), προκειμένου να δικαιολογήσει το συμπέρασμά της ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη μεταφορά εταιρίας δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 49 και 54 ΣΛΕΕ.
- 31 Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.
- 32 Συγκεκριμένα, πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 49 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 54 ΣΛΕΕ, παρέχει την ελευθερία εγκαταστάσεως στις εταιρίες που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία κράτους μέλους και οι οποίες έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική τους διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επομένως, εταιρία όπως η Polbud, η οποία συστάθηκε σύμφωνα με τη νομοθεσία κράτους μέλους, εν προκειμένω, σύμφωνα με την πολωνική νομοθεσία, μπορεί, κατ' αρχήν, να επικαλεσθεί την ελευθερία αυτή.
- 33 Δυνάμει του άρθρου 49, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 54 ΣΛΕΕ, η ελευθερία εγκαταστάσεως που προβλέπεται υπέρ των εταιριών στις οποίες αναφέρεται το δεύτερο αυτό άρθρο καλύπτει ιδίως τη σύσταση και τη διαχείριση των εν λόγω εταιριών υπό τις καθοριζόμενες από την νομοθεσία του κράτους μέλους εγκαταστάσεως προϋποθέσεις που ισχύουν για τις ημεδαπές εταιρίες. Περιλαμβάνει επομένως το δικαίωμα μετατροπής της εταιρίας που έχει συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους σε εταιρία που διέπεται από το δίκαιο άλλου κράτους μέλους (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, *Daily Mail and General Trust*, 81/87, EU:C:1988:456, σκέψη 17), εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που καθορίζονται από τη νομοθεσία του άλλου κράτους μέλους και, ειδικότερα, εφόσον πληρούται το κριτήριο που θεσπίζει η εν λόγω νομοθεσία για την υπαγωγή μιας εταιρίας στην εθνική έννομη τάξη του.
- 34 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, ελλείψει ομοιομορφίας του δικαίου της Ένωσης, ο ορισμός του συνδεδειγμένου στοιχείου βάσει του οποίου προσδιορίζεται το εθνικό δίκαιο εμπίπτει, κατά το άρθρο 54 ΣΛΕΕ, στην αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους, δεδομένου ότι το εν λόγω άρθρο θεωρεί ότι, ως συνδεδειγμένο στοιχείο, η καταστατική έδρα, η κεντρική διοίκηση και η κύρια εγκατάσταση έχουν την ίδια βαρύτητα (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, *Daily Mail and General Trust*, 81/87, EU:C:1988:456, σκέψεις 19 έως 21).
- 35 Επομένως, εν προκειμένω, η ελευθερία εγκαταστάσεως παρέχει στην Polbud, εταιρία πολωνικού δικαίου, το δικαίωμα να μετατραπεί σε εταιρία λουξεμβουργιανού δικαίου, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις συστάσεως που καθορίζονται από τη λουξεμβουργιανή νομοθεσία και, ειδικότερα, εφόσον πληρούται το κριτήριο που θέτει το Λουξεμβούργο για την υπαγωγή μιας εταιρίας στην εθνική έννομη τάξη του.

- 36 Το συμπέρασμα αυτό δεν κλονίζεται από τα επιχειρήματα που προβάλλουν η Πολωνική και η Αυστριακή Κυβέρνηση.
- 37 Πρώτον, το επιχείρημα της Αυστριακής Κυβερνήσεως σχετικά με τη μη ύπαρξη πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας της Polbud στο κράτος μέλος υποδοχής δεν μπορεί να γίνει δεκτό.
- 38 Πράγματι, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εμπίπτει στην ελευθερία εγκαταστάσεως η περίπτωση στην οποία εταιρία συσταθείσα σύμφωνα με τη νομοθεσία κράτους μέλους στο οποίο έχει την καταστατική έδρα της επιθυμεί να ιδρύσει υποκατάστημα σε άλλο κράτος μέλος, έστω και αν η εταιρία αυτή συστάθηκε στο πρώτο κράτος μέλος με μοναδικό σκοπό να εγκατασταθεί στο δεύτερο, όπου πρόκειται να ασκεί το κύριο μέρος ή και το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων της (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 9ης Μαρτίου 1999, Centros, C-212/97, EU:C:1999:126, σκέψη 17). Κατά τον ίδιο τρόπο, η περίπτωση στην οποία εταιρία συσταθείσα σύμφωνα με τη νομοθεσία κράτους μέλους επιθυμεί να μετατραπεί σε εταιρία του εθνικού δικαίου άλλου κράτους μέλους, τηρουμένου του κριτηρίου που θέτει το δεύτερο κράτος μέλος για την υπαγωγή μιας εταιρίας στην εθνική έννομη τάξη του, εμπίπτει στην ελευθερία εγκαταστάσεως, έστω και αν η εταιρία αυτή θα ασκεί το κύριο μέρος ή και το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων της στο πρώτο κράτος μέλος.
- 39 Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι το ζήτημα της εφαρμογής των άρθρων 49 και 54 ΣΛΕΕ είναι διαφορετικό από το ζήτημα αν ένα κράτος μέλος μπορεί να λαμβάνει μέτρα προκειμένου να αποτρέψει το ενδεχόμενο ορισμένοι από τους υπηκόους του να εκφεύγουν καταχρηστικώς της υπαγωγής τους στην εθνική τους νομοθεσία, εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες που τους παρέχει η Συνθήκη, εξυπακουόμενου ότι, κατά πάγια νομολογία, το κράτος μέλος δικαιούται να λαμβάνει τέτοια μέτρα (αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1999, Centros, C-212/97, EU:C:1999:126, σκέψεις 18 και 24, καθώς και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, Inspire Art, C-167/01, EU:C:2003:512, σκέψη 98).
- 40 Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, αυτό και μόνο το γεγονός ότι μια εταιρία όρισε την καταστατική ή πραγματική έδρα της σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους με σκοπό να υπαχθεί σε ευνοϊκότερη νομοθεσία δεν συνιστά κατάχρηση (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1999, Centros, C-212/97, EU:C:1999:126, σκέψη 27, και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, Inspire Art, C-167/01, EU:C:2003:512, σκέψη 96).
- 41 Κατά συνέπεια, στην υπόθεση της κύριας δίκης, αυτό και μόνο το γεγονός ότι ελήφθη απόφαση μεταφοράς στο Λουξεμβούργο μόνο της καταστατικής έδρας της Polbud, χωρίς η μεταφορά αυτή να αφορά την πραγματική έδρα της εταιρίας αυτής, δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια η μεταφορά αυτή να μην εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 49 και 54 ΣΛΕΕ.
- 42 Δεύτερον, όσον αφορά τις αποφάσεις της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, Daily Mail and General Trust (81/87, EU:C:1988:456), και της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Cartesio (C-210/06, EU:C:2008:723), από αυτές δεν προκύπτει, αντιθέτως προς όσα υποστήριξε η Πολωνική Κυβέρνηση, ότι, για να εμπίπτει η μεταφορά της καταστατικής έδρας μιας εταιρίας στην ελευθερία εγκαταστάσεως, πρέπει κατ' ανάγκη να συνοδεύεται και από τη μεταφορά της πραγματικής της έδρας.
- 43 Αντιθέτως, από τις αποφάσεις αυτές, καθώς και από την απόφαση της 12ης Ιουλίου 2012, VALE (C-378/10, EU:C:2012:440), προκύπτει ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του δικαίου της Ένωσης, κάθε κράτος μέλος έχει την ευχέρεια να προσδιορίζει το συνδετικό στοιχείο που απαιτείται από μια εταιρία, προκειμένου να είναι δυνατό να θεωρηθεί η εταιρία αυτή ως συσταθείσα σύμφωνα με την εθνική του νομοθεσία. Στην περίπτωση που εταιρία υπαγόμενη στο δίκαιο κράτους μέλους μετατραπεί σε εταιρία υπαγόμενη στο δίκαιο άλλου κράτους μέλους, πληρώντας τις προϋποθέσεις που επιβάλλει η νομοθεσία του δεύτερου κράτους μέλους προκειμένου να υφίσταται η εταιρία αυτή στην έννομη τάξη του, η ως άνω ευχέρεια επ' ουδενί συνεπάγεται οποιαδήποτε εξαίρεση της εταιρίας από την περί συστάσεως και λύσεως των εταιριών νομοθεσία του κράτους μέλους συστάσεως υπό το πρίσμα των κανόνων περί ελευθερίας εγκαταστάσεως, αλλά και δεν μπορεί, ιδίως, να δικαιολογήσει το ότι το κράτος μέλος συστάσεως, επιβάλλοντας, για τη διασυννοριακή μετατροπή της εταιρίας αυτής, αυστηρότερες

προϋποθέσεις σε σχέση με εκείνες που διέπουν τη μετατροπή εταιρίας εντός του εν λόγω κράτους μέλους, εμποδίζει ή αποτρέπει τη συγκεκριμένη εταιρία από το να προβεί σε αυτή τη διασυννοιακή μετατροπή (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, *Daily Mail and General Trust*, 81/87, EU:C:1988:456, σκέψεις 19 έως 21 της 16ης Δεκεμβρίου 2008, *Cartesio*, C-210/06, EU:C:2008:723, σκέψεις 109 έως 112, καθώς και της 12ης Ιουλίου 2012, *VALE*, C-378/10, EU:C:2012:440, σκέψη 32).

- 44 Κατόπιν των ανωτέρω, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως έχει εφαρμογή ως προς τη μεταφορά της καταστατικής έδρας εταιρίας, συσταθείσας βάσει του δικαίου ενός κράτους μέλους, προς άλλο κράτος μέλος, με σκοπό τη μετατροπή της, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που επιβάλλει η νομοθεσία του άλλου κράτους μέλους, σε εταιρία υπαγόμενη στο δίκαιο του τελευταίου αυτού κράτους μέλους, χωρίς μετατόπιση της πραγματικής έδρας της εν λόγω εταιρίας.

Επί του πρώτου και δευτέρου ερωτήματος

- 45 Με το πρώτο και δεύτερο ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν τα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε ρύθμιση κράτους μέλους κατά την οποία η μεταφορά της καταστατικής έδρας εταιρίας, συσταθείσας βάσει του δικαίου ενός κράτους μέλους, προς άλλο κράτος μέλος, με σκοπό τη μετατροπή της, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που επιβάλλει η νομοθεσία του άλλου κράτους μέλους, εξαρτάται από την εκκαθάρισή της.

Ως προς την ύπαρξη περιορισμού της ελευθερίας εγκαταστάσεως

- 46 Το άρθρο 49 ΣΛΕΕ επιβάλλει την κατάργηση των περιορισμών της ελευθερίας εγκαταστάσεως. Κατά πάγια νομολογία, ως περιορισμοί της ελευθερίας εγκαταστάσεως πρέπει να νοούνται όλα τα μέτρα που απαγορεύουν, παρακωλύουν ή καθιστούν λιγότερο ελκυστική την άσκηση της ελευθερίας αυτής (απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2011, *National Grid Indus*, C-371/10, EU:C:2011:785, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 47 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, η μεταφορά της έδρας μιας εταιρίας πολωνικού δικαίου σε άλλο κράτος μέλος πλην της Δημοκρατίας της Πολωνίας δεν συνεπάγεται, κατά το άρθρο 19, παράγραφος 1, του νόμου για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, την απώλεια της νομικής προσωπικότητάς της. Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 46 των προτάσεών της, το πολωνικό δίκαιο αναγνωρίζει έτσι, εν προκειμένω, ότι η νομική προσωπικότητα της Polbud μπορεί, κατ' αρχήν, να συνεχιστεί από την Consoil Geotechnik.
- 48 Ωστόσο, δυνάμει του άρθρου 270, σημείο 2, του κώδικα εμπορικών εταιριών, καθώς και του άρθρου 272 του κώδικα αυτού, η απόφαση των εταίρων περί μεταφοράς της έδρας σε άλλο κράτος μέλος πλην της Δημοκρατίας της Πολωνίας, η οποία ελήφθη κατ' εφαρμογή του άρθρου 562, παράγραφος 1, του εν λόγω κώδικα, συνεπάγεται τη λύση της εταιρίας μετά το πέρας της εκκαθαρίσεως. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από το άρθρο 288, παράγραφος 1, του ίδιου κώδικα, ελλείψει εκκαθαρίσεως, η εταιρία που επιθυμεί να μεταφέρει την έδρα της σε άλλο κράτος μέλος πλην της Δημοκρατίας της Πολωνίας δεν μπορεί να διαγραφεί από το εμπορικό μητρώο.
- 49 Επομένως, μολονότι μπορεί, κατ' αρχήν, να μεταφέρει την καταστατική έδρα της σε άλλο κράτος μέλος πλην της Δημοκρατίας της Πολωνίας χωρίς να απολέσει τη νομική προσωπικότητά της, μια εταιρία πολωνικού δικαίου, όπως η Polbud, η οποία επιθυμεί να προβεί στη μεταφορά αυτή, μπορεί να διαγραφεί από το πολωνικό εμπορικό μητρώο μόνον υπό την προϋπόθεση ότι έχει εκκαθαριστεί.

- 50 Πρέπει, συναφώς, να διευκρινιστεί ότι, σύμφωνα με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, η διαδικασία εκκαθαρίσεως περιλαμβάνει την ολοκλήρωση των τρεχουσών συναλλαγών και την είσπραξη των απαιτήσεων της εταιρίας, την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της και τη ρευστοποίηση της εταιρικής της περιουσίας, την ικανοποίηση ή εξασφάλιση των απαιτήσεων των δανειστών, την υποβολή οικονομικής εκθέσεως περί υλοποιήσεως των εν λόγω ενεργειών, καθώς και τον ορισμό θεματοφύλακα των βιβλίων και των εγγράφων της υπό εκκαθάριση εταιρίας.
- 51 Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, θέτοντας ως προϋπόθεση την εκκαθάριση της εταιρίας, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση είναι ικανή να δυσχεράνει ή και να εμποδίσει τη διασυνοριακή μετατροπή μιας εταιρίας. Συνιστά επομένως περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, *Cartesio*, C-210/06, EU:C:2008:723, σκέψεις 112 και 113).

Ως προς τη δικαιολόγηση του περιορισμού της ελευθερίας εγκαταστάσεως

- 52 Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, περιορισμός της ελευθερίας εγκαταστάσεως επιτρέπεται μόνον εφόσον δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος. Επιπλέον, απαιτείται ο περιορισμός αυτός να είναι πρόσφορος για τη διασφάλιση της επιτεύξεως του επιδιωκόμενου σκοπού και να μην υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρο (απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2011, *National Grid Indus*, C-371/10, EU:C:2011:785, σκέψη 42 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 53 Πρώτον, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο περιορισμός της ελευθερίας εγκαταστάσεως δικαιολογείται, εν προκειμένω, από τον σκοπό προστασίας των δανειστών, των μειοψηφούντων εταίρων και των εργαζομένων της μεταφερόμενης εταιρίας.
- 54 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η προστασία των συμφερόντων των δανειστών και των μειοψηφούντων εταίρων περιλαμβάνεται μεταξύ των επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος που έχει αναγνωρίσει το Δικαστήριο (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2005, *SEVIC Systems*, C-411/03, EU:C:2005:762, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Το ίδιο ισχύει και για την προστασία των εργαζομένων (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *AGET Ηρακλής*, C-201/15, EU:C:2016:972, σκέψη 73 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 55 Επομένως, τα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ δεν αντιτίθενται, κατ' αρχήν, σε μέτρα κράτους μέλους που αποσκοπούν στο να μη θιγούν αδικαιολογήτως τα συμφέροντα των δανειστών, των μειοψηφούντων εταίρων και των εργαζομένων εταιρίας, η οποία συστάθηκε σύμφωνα με το δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους αυτού και συνεχίζει να ασκεί τις δραστηριότητές της εντός του κράτους αυτού, από τη μεταφορά της καταστατικής έδρας της εταιρίας αυτής και τη μετατροπή της σε εταιρία υπαγόμενη στο δίκαιο άλλου κράτους μέλους.
- 56 Ωστόσο, σύμφωνα με την πάγια νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει επίσης να εξακριβωθεί αν ο επίμαχος στην κύρια δίκη περιορισμός είναι πρόσφορος για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας των συμφερόντων των δανειστών, των μειοψηφούντων εταίρων και των εργαζομένων και δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρο.
- 57 Εν προκειμένω, η πολωνική ρύθμιση επιβάλλει υποχρέωση εκκαθαρίσεως της εταιρίας που επιθυμεί να μεταφέρει την καταστατική της έδρα σε άλλο κράτος μέλος πλην της Δημοκρατίας της Πολωνίας.
- 58 Πρέπει να αναφερθεί ότι η ρύθμιση αυτή προβλέπει, γενικώς, υποχρέωση εκκαθαρίσεως, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τον πραγματικό κίνδυνο να θιγούν τα συμφέροντα των δανειστών, των μειοψηφούντων εταίρων και των εργαζομένων και χωρίς δυνατότητα επιλογής λιγότερο περιοριστικών μέτρων τα οποία θα μπορούσαν να διαφυλάξουν τα συμφέροντα αυτά. Όσον αφορά, ιδίως, τα

συμφέροντα των δανειστών, όπως επισήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η σύσταση τραπεζικών εγγυήσεων ή άλλων ισοδύναμων εγγυήσεων θα μπορούσε να παράσχει προσήκουσα προστασία των εν λόγω συμφερόντων.

- 59 Κατά συνέπεια, η υποχρέωση εκκαθάρισεως που επιβάλλει η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας των συμφερόντων που διαλαμβάνονται στη σκέψη 56 της παρούσας αποφάσεως.
- 60 Δεύτερον, η Πολωνική Κυβέρνηση προβάλλει, προκειμένου να δικαιολογήσει την επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση, τον σκοπό της καταπολεμήσεως καταχρηστικών πρακτικών.
- 61 Συναφώς, τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν κάθε ενδεδειγμένο μέτρο προς πρόληψη ή πάταξη της απάτης (απόφαση της 9ης Μαρτίου 1999, *Centros*, C-212/97, EU:C:1999:126, σκέψη 38).
- 62 Ωστόσο, από τη νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι αυτό και μόνο το γεγονός ότι μια εταιρία όρισε την καταστατική ή πραγματική έδρα της σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους με σκοπό να υπαχθεί σε ευνοϊκότερη νομοθεσία δεν επαρκεί για να συναχθεί ότι υφίσταται καταχρηστική άσκηση.
- 63 Περαιτέρω, απλώς και μόνον το γεγονός ότι μια εταιρία μεταφέρει την έδρα της από ένα κράτος μέλος σε άλλο δεν δύναται να θεμελιώσει ένα γενικό τεκμήριο απάτης και να δικαιολογήσει ένα μέτρο που θίγει την άσκηση μιας θεμελιώδους ελευθερίας την οποία εγγυάται η Συνθήκη (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2011, *National Grid Indus*, C-371/10, EU:C:2011:785, σκέψη 84).
- 64 Εφόσον η γενική υποχρέωση εφαρμογής διαδικασίας εκκαθάρισεως ισοδυναμεί με γενικό τεκμήριο περί υπάρξεως καταχρήσεως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία επιβάλλει μια τέτοια υποχρέωση, είναι δυσανάλογη.
- 65 Κατόπιν των ανωτέρω, στο πρώτο και δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε ρύθμιση κράτους μέλους κατά την οποία η μεταφορά της καταστατικής έδρας εταιρίας, συσταθείσας βάσει του δικαίου ενός κράτους μέλους, προς άλλο κράτος μέλος, με σκοπό τη μετατροπή της, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που επιβάλλει η νομοθεσία του άλλου κράτους μέλους, εξαρτάται από την εκκαθάρισή της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 66 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

- 1) Τα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως έχει εφαρμογή ως προς τη μεταφορά της καταστατικής έδρας εταιρίας, συσταθείσας βάσει του δικαίου ενός κράτους μέλους, προς άλλο κράτος μέλος, με σκοπό τη μετατροπή της, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που επιβάλλει η νομοθεσία του άλλου κράτους μέλους, σε εταιρία υπαγόμενη στο δίκαιο του τελευταίου αυτού κράτους μέλους, χωρίς μετατόπιση της πραγματικής έδρας της εν λόγω εταιρίας.

- 2) Τα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε ρύθμιση κράτους μέλους κατά την οποία η μεταφορά της καταστατικής έδρας εταιρίας, συσταθείσας βάσει του δικαίου ενός κράτους μέλους, προς άλλο κράτος μέλος, με σκοπό τη μετατροπή της, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που επιβάλλει η νομοθεσία του άλλου κράτους μέλους, εξαρτάται από την εκκαθάρισή της.

(υπογραφές)